

sive humanam. Imo conscientia non solum applicare solet veram legem, sed etiam existimatam: quomodo interdum datur conscientia erronea: lex autem erronea dari non potest: nam eo ipso non erit lex, quod maxime verum est in lege naturali, quæ Deum habet auctorem. Denique lex proprie fertur de agendis, conscientia autem etiam versatur circa ea quæ jam facta sunt, et ideo illi tribuitur non solum ligare, sed accusare, testificari, et defendere, ut videre licet in D. Thoma, 1 p., q. 79, et 1. 2, q. 19, art. 6, quibus locis de conscientia disseritur, et specialiter de hoc videri potest Alensis, dicta q. 27, memb. 2, art. 3, et Bonaventura, in 2, d. 39, a. 2, q. 1.

CAPUT VI.

AN LEX NATURALIS SIT VERE LEX DIVINA PRÆCEPTIVA.

1. *Proponitur ratio dubitandi.* — Ratio dubitandi in præsentia quæstione oritur ex fundamento prioris sententiæ relatæ capite præcedenti, quod ibi propositum est, et nondum est solutum. Lex enim propria et præceptiva non est sine voluntate alicujus præcipientis, ut in l. 1 ostensum est: sed lex naturalis non nititur in voluntate alicujus præcipientis: ergo non est proprie lex. Minor probatur ex adductis in cap. præcedenti, videlicet, quia dictamina rationis naturalis, in quibus hæc lex consistit, sunt intrinsece necessaria, et independentia ab omni voluntate, etiam divina et priora, secundum rationem, qua illa libere aliquid velit, ut Deus est colendus, parentes honorandi, mendacium est pravum et cavendum, et similia, quod satis videtur supra probatum; ergo lex naturalis non potest dici vera lex. Et confirmatur, quia non est verum præceptum; ergo nec vera lex. Antecedens patet: quia vel est præceptum hominis ad seipsum, et hoc non, quia tale præceptum, vel non est nisi iudicium ostendens veritatem rei, vel, si sit intimatio voluntatis seu electionis jam factæ, per se non est necessarium ad operationem, nec inducit obligationem, sed executionem: et ita nec sufficit, nec confert ad veritatem vel proprietatem legis. Aut est præceptum alicujus superioris, et hoc etiam dici non potest propter rationem factam, quod seclusa omni voluntate superiori, lex naturalis dicitur quid sit bonum vel malum.

2. Atque hinc etiam videtur concludi, naturalem legem non posse dici proprie divinam,

id est, a Deo tanquam a legislatore datam. Dico autem, *tanquam a legislatore*, quia clarum est rationem naturalem, et ejus dictamina esse divinum donum descendens a Patre luminum. Aliud vero est, hanc legem naturalem esse a Deo effective tanquam a prima causa; aliud esse a Deo, ut a legislatore præcipientem et obligante. Nam primum est certissimum, et de fide: tum quia Deus est prima causa omnium bonorum naturalium, inter quæ magnum bonum est rectæ rationis usus et lumen: tum etiam quia hoc modo omnis veritatis manifestatio a Deo est, juxta illud ad Roman. 1: *Revelatur ira Dei de cælo super omnem impietatem et injustitiam hominum, qui veritatem Dei in injustitia detinent*; et declarans Paulus cur vocet veritatem Dei, subdit: *Quia quod notum est Dei, manifestum est in illis, Deus enim illis manifestavit*, utique per naturale lumen rationis, et per visibiles creaturas, per quas possunt invisibilia Dei cognosci. Hoc ergo modo, id est, in genere efficientiæ et magisterii (ut ita dicam) interpretantur locum illum Pauli Chrysostomus ibi homil. 3, et copiosius homil. 12 et 13 ad Popul.; Theophyl. etiam in eundem locum Pauli, et ibidem Ambrosius et Cyril. 1. 3, contra Julian. versus finem, § *Nam quod summa* et sequentibus, et optime Augustinus serm. 55 de Verb. Domini, et l. 2 de Serm. Domini in monte, cap. 9: *Quis* (ait) *legem naturalem in cordibus hominum scribit, nisi Deus?* Est ergo sine dubio Deus effector, et quasi doctor legis naturæ; non tamen inde sequitur ut sit legislator, quia lex naturæ non indicat Deum ut præcipientem, sed indicat quid in se bonum vel malum sit, sicut visio talis objecti indicat illud esse album vel nigrum, et ut effectus Dei indicat Deum ut auctorem suum, non tamen ut legislatorem: ita ergo censendum erit de lege naturali.

3. *Prima sententia affirmans legem naturalem non esse legem præceptivam proprie, sed judicantem.* — In hac re prima sententia est legem naturalem non esse legem præcipientem proprie, quia non est signum voluntatis alicujus superioris, sed esse legem indicantem quid agendum vel cavendum sit, quid natura sua intrinsece bonum ac necessarium, vel intrinsece malum sit. Atque ita multi distinguunt duplicem legem: unam indicantem, aliam præcipientem, et legem naturalem dicunt esse legem priori modo, non posteriori. Ita Gregorius, in 2, d. 34, q. 1, a. 2, paulo post principium, § *Secundum corollarum*, qui refert Hugonem de sancto Victore, l. 1 de Sa-

eram., p. 6, cap. 6 et 7. Sequitur Gabriel 2, d. 35, quæstion. 1, art. 1; Almainus lib. 3 Moral., c. 16; Corduba, lib. 3 de Conscient., q. 10, ad 2. Atque hi auctores consequenter videntur esse concessuri legem naturalem non esse a Deo, ut a legislatore, quia non pendet ex voluntate Dei, et ita ex vi illius non se gerit Deus ut superior præcipientis, aut prohibens; imo ait Gregorius quem cæteri secuti sunt, licet Deus non esset, vel non uteretur ratione, vel non recte de rebus judicaret, si in homine esset idem dictamen rectæ rationis dictantis, verbi gratia, malum esse mentiri, illud habiturum eandem rationem legis, quam nunc habet, quia esset lex ostensiva malitiæ, quæ in objecto ab intrinseco existit.

4. *Secunda sententia affirmans legem naturalem esse vere divinam ac præceptivam.* — Secunda sententia huic extreme contraria, est, legem naturalem omnino positam esse in divino imperio, vel prohibitionem procedente a voluntate Dei, ut auctore et gubernatore naturæ, et consequenter hanc legem ut est in Deo, nihil aliud esse quam legem æternam ut præcipientem, vel prohibentem in tali materia; in nobis vero hanc legem naturalem esse iudicium rationis, quatenus nobis significat voluntatem Dei de agendis, et vitandis circa ea, quæ rationi naturali consentanea sunt. Ita sumitur ex Ochamo, in 2, q. 19, ad 3 et 4, quatenus dicit nullum esse actum malum, nisi quatenus a Deo prohibitus est, et qui non possit fieri bonus si a Deo præcipiatur, et e converso: unde supponit totam legem naturalem consistere in præceptis divinis a Deo positus, quæ ipse posset auferre et mutare. Quod si instet aliquis talem legem non naturalem esse, sed positivam, responderet, dici naturalem, quia est proportionata naturis rerum, non quia non sit extrinsecus a Deo posita: et in hanc sententiam inclinat Gerson, p. 3. tr. de Vit. spirit., lect. 1, corol. 10 et 11, alphab. 61, lit. E et F, et ideo in lect. 2 et 3 ait legem naturalem, quæ in nobis est, non esse tantum signum dictaminis recti divini intellectus, sed etiam divinæ voluntatis. Et hanc sententiam defendunt late Petrus Aliacus, in 1, q. 14, a. 3, ubi ait voluntatem divinam esse primam legem, et ideo posse creare homines ratione utentes sine omni lege. Idem latissime Andreeas de Novo Cast., in 1, d. 48, q. 1, a. 1. Qui etiam addunt totam rationem boni et mali in rebus ad legem naturæ pertinentibus positam esse in voluntate Dei, et non in iudicio rationis, etiam ipsius Dei, neque in rebus

ipsis, quæ per talem legem vetantur, aut præcipiuntur. Fundamentum hujus sententiæ videtur esse: vel quia actiones non sunt bonæ aut malæ, nisi quia a Deo præceptæ aut prohibitæ: quia ipsemet Deus non ideo vult hoc præcipere, aut prohibere creaturæ, quia malum est aut bonum, sed potius ideo hoc est justum vel injustum, quia Deus voluit illud fieri, aut non fieri, juxta illud Anselmi in Prosolog., c. 11. Illud est justum, quod vis; et non justum, quod non vis. Quod etiam sentit Hugo Victor., l. de Sacr. p. 4, c. 1, et Cyprianus, l. de Singularit. Clericorum, illi attributo.

5. *Prima assertio.* — *Lex naturalis non solum est indicativa mali, et boni, sed etiam continet præceptionem et prohibitionem utriusque.* — Mihi vero neutra sententia satisfacit, et ideo mediam viam tenendam censeo, quam existimo esse sententiam D. Thomæ, et communem theologorum. Dico ergo primo: Lex naturalis non tantum est indicativa mali et boni, sed etiam continet propriam prohibitionem mali, et præceptionem boni. Ita sumo ex D. Thoma, 1. 2, q. 71, a. 6, ad 4, dicente, per comparisonem ad legem humanam non omnia peccata esse mala, quia prohibita: per comparisonem autem ad legem naturalem, quæ continetur principaliter in lege æterna, et secundario in indicatorio rationis naturalis, omne peccatum esse pravum, quia prohibitum, et q. 100, a. 8, ad 2 ait Deum non posse negare seipsum, et ideo non posse ordinem suæ justitiæ auferre, sentiens, non posse non prohibere ea quæ mala sunt, et contra rationem naturalem. Idem sentit Bonaventura, in 2, d. 35, dub. 4, circa litteram, aperte Gerson, in dict. tract. de Vita spirit., lect. 2 per totam, præsertim corol. 5, ubi sic definit rationem naturalem: *Lex naturalis præceptiva est signum inditum cuilibet homini non impedito in usu debito rationis, et notificativum voluntatis divinæ volentis, creaturam rationalem humanam teneri ad aliquid agendum, vel non agendum per consecutionem sui finis naturalis.* Quæ definitio fortasse plura comprehendit quam sit necesse, nunc vero solum ea utimur, quatenus proposito inservit. Et hanc etiam assertionem supponunt auctores secundæ sententiæ, et eandem late defendit Victor. in relect. de Perven. ad usum rationis, n. 8 et sequentibus.

6. *Confirmatur rationibus assertio.* — Probatur autem primo ex proprietate legis: nam lex naturalis est propria lex; ita enim de illa loquuntur et sentiunt omnes Patres, theologi

et philosophi; sola autem notitia vel propositio objecti in mente existens non potest dici lex, ut per se constat, et ex definitione legis supra data: ergo. Secundo, declaratur in his actibus qui sunt mali, quia prohibiti lege humana: nam in illis etiam ut homo peccet, necesse est ut præcedat iudicium mentis, quod indicet objectum illud esse malum, et tamen iudicium illud non habet rationem legis, seu prohibitionis, quia solum manifestat id quod est in objecto, undecumque illud sit; ergo similiter, licet in his quæ pertinent ad jus naturale, ad operandum bene, vel male, necessario præcedere debeat iudicium indicans bonitatem, vel malitiam objecti seu actus, illud non habet rationem legis, nec prohibitionis: sed est mera notitia ejus, quod jam esse supponitur tale vel tale. Unde ille actus, qui per tale iudicium turpis esse cognoscitur, non ideo talis est quia cognoscitur, sed quia est talis, ideo vere iudicatur talis; ergo iudicium illud non est regula malitiæ vel bonitatis; ergo neque est lex, nec prohibitio. Tertio, alias etiam Deus haberet legem sibi naturalem respectu suæ voluntatis, quia etiam in Deo ad voluntatem antecedit secundum rationem iudicium mentis, indicans mentiri esse malum, servare promissum esse omnino rectum et necessarium: si ergo hoc satis est ad rationem legis, etiam in Deo erit vera lex naturalis. Quia tunc non obstat, quod Deus non habeat superiorem, quia lex naturalis non imponitur ab aliquo superiore. Neque obstat identitas, quia sufficit rationis distinctio, ut voluntas Dei vere dicatur ferri in id quod intellectu manifestatur et quia sic proponitur; ergo sufficere ut sit lex, nam illud dicitur esse satis ad rationem legis. Denique iudicium indicans naturam actionis non est actus superioris, sed potest esse in æquali, vel inferiore, qui nullam vim habeat obligandi; ergo non potest habere rationem legis vel prohibitionis: alias doctor ostendens quid sit malum quidve bonum, legem imponeret, quod dici non potest. Lex ergo est illud imperium, quod potest obligationem inducere: iudicium autem illud non inducit obligationem, sed ostendit illam quæ supponi debet; ergo iudicium illud, ut habeat rationem legis, debet indicare aliquod imperium, a qua talis obligatio manat.

7. Sed fortasse quis dicet hæc argumenta solum facere vim in verbo legis, et ideo posse facile enervari, dicendo legem naturalem non dici legem in eo rigore quo lex dicitur esse præceptum commune superioris, sed magis

generali ratione, quia est quædam regula boni et mali moralis, sicut esse solet lex. Sed contra hoc argumentor ulterius, quia id quod est contra naturalem legem necessario est contra veram legem, et prohibitionem alicujus superioris; ergo lex naturalis, prout in homine est, non solum indicat rem ipsam in se, sed etiam ut prohibitam, vel præceptam ab aliquo superiori. Consequentia est clara, quia, si lex naturalis intrinsece consistat in solo objecto secundum se, vel in ostensione ipsius, violatio ejus per se et intrinsece non erit contra legem superioris: nam remota omni lege superioris, violaret homo naturalem legem, agendo contra illud dictamen. Probat ergo antecedens tum ex Augustino, 22 contra Faust., cap. 27, definiente peccatum esse dictum, factum, vel concupitum contra legem æternam, et addente legem æternam esse rationem, vel voluntatem Dei; sentit ergo de ratione peccati esse ut sit contra legem propriam alicujus superioris. Unde lib. 2 de Pec. Merit. et remiss., cap. 16, sic ait: *Neque peccatum erit, si quid erit, si non divinitus jubeatur, ut non sit.* Et infra: *Quomodo dimittitur per Dei misericordiam, si peccatum non est, aut quomodo non vetatur per Dei justitiam, si peccatum est?* significans non minus repugnare esse peccatum, et non prohiberi a Deo, quam indigere remissione, et non fuisse peccatum. Idem confirmat definitio Ambrosii, lib. de Parad., cap. 8: *Peccatum est legis divinæ prævaricatio, et celestium inobedientia mandatorum.* Sed peccatum contra legem naturalem est vere peccatum; ergo est violatio divini et cælestis mandati; ergo lex naturalis, prout in homine est, habet vim divini mandati tanquam indicans illud, et non solam rei naturam. Tandem consonant huic veritati verba Pauli Rom. 4: *Ubi non est lex, nec prævaricatio.* Loquitur autem aperte de tota lege, non solum quoad cæremonialia et judicialia præcepta, sed etiam quoad moralia, quæ sunt de lege naturæ. Nam de omni lege, ut lex est etiam naturalis, procedit doctrina Pauli, quod de se et sine spiritu gratiæ iram operatur, et ita communiter exponitur, quia alias doctrina Apostoli non esset completa, ut in materia de Gratia latius dicitur: sentit ergo omne peccatum esse contra aliquam legem. Quod etiam de propria lege præceptiva intelligendum est, tum quia de illa semper loquitur in illo capite: tum etiam quia non oportet traducere verba ad improprium sensum, sine auctoritate, aut cogente necessitate.

8. Ratione præterea declaratur assertio a

priori, quia omnia quæ lex naturalis dicit esse mala, et prohibentur a Deo speciali præcepto et voluntate, qua vult nos teneri, et obligari vi auctoritatis ejus ad illa servanda: ergo lex naturalis est proprie lex præceptiva, seu insinuativa proprii præcepti. Consequentia clara est. Antecedens probatur primo, quia Deus habet perfectam providentiam hominum; ergo ad illum ut ad supremum gubernatorem naturæ spectat vetare mala et præcipere bona: ergo quamvis ratio naturalis indicet quid sit bonum vel malum naturali naturæ, nihilominus Deus, ut auctor et gubernator talis naturæ, præcipit id facere vel vetare, quod ratio dicit esse faciendum vel vetandum. Secundo, quidquid contra rationem rectam fit, displicet Deo, et contrarium illi placet; quia cum voluntas Dei sit summe justa, non potest illi non displicere quod turpe est, necnon placere honestum, quia voluntas Dei non potest esse irrationabilis, ut dixit Anselmus, libro 1 Cur Deus homo, cap. 8. Ergo ratio naturalis, quæ indicat quid sit per se malum vel bonum homini, consequenter indicat esse secundum divinam voluntatem ut unum fiat, et aliud vitetur.

9. Instantia.—Solutio.—Dices: ex voluntate complacentiæ aut displicentiæ in Deo non sequitur quod sit voluntas obligans per modum præcepti: tum quia hac ratione non tenemur conformari omni divinæ voluntati, quæ est per simplicem affectum; imo nec omni voluntati beneplaciti seu efficaci: sed illi tantum qua vult nos obligare, ut suppono ex 1. 2, quæst. 19. Unde hac ratione licet opera consiliorum placeant Deo, non inde inferitur voluntas præcipiens: tum etiam quia homini justo vel beato displicet quidquid a me contra rationem fit, et tamen nihilominus illa voluntas non est præceptiva. Respondeo primum, non esse sermonem de quacumque voluntate complacentiæ, sed de illa qua ita placet aliquid ut bonum, ut contrarium, vel privative oppositum per omissionem displiceat tanquam malum: opera autem consiliorum non placent hoc modo, sed ita placent, ut in oppositis omissionibus non displiceat aliqua malitia, et ideo illa complacentia vocatur simplex voluntas: prior autem, qua ita unum placet, ut aliud simpliciter displiceat, censetur magis absoluta. Deinde dico talem voluntatem spectandam esse in Deo ut in supremo gubernatore, et non ut inveniri potest in persona privata justa, sive beata, sive viatrice: Deus enim habens illam absolutam displicentiam aut complacentiam,

vult absolute illud opus fieri, vel non fieri, quantum ad munus justii gubernatoris spectat; ergo est talis voluntas, ut per illam velit subditos obligare ut id faciant vel non faciant. Non enim potest esse voluntas efficax, ut opus absolute fiat, vel non fiat, alias nunquam opus aliter fieret quam Deus vellet, quod tamen non ita est, ut constat. Neque id pertinet ad munus gubernatoris, ad quem spectat ita velle bona ut permittat mala, et sinat causas secundas liberas sua libertate uti expedite, et sine impedimento; ergo oportet ut sit voluntas obligans: nam hoc modo providet subditis in hoc genere, quantum ad rectam et prudentem providentiam spectat.

10. Unde confirmatur assertio, quia peccata contra legem naturalem dicuntur in Scriptura esse contra divinam voluntatem. Unde dixit Anselmus, in lib. de Voluntate Dei: *Quicumque legi naturali obviat, Dei voluntatem non servat.* Et signum manifestum est, quia transgressor legis naturalis in divino iudicio dignus est pœna: ergo est transgressor voluntatis divinæ: nam ille servus vapulabit multis, qui domini voluntatem non facit, ut dicitur Lucae 12; ergo lex naturalis includit Dei voluntatem: et e converso facienti voluntatem Dei promittitur regnum cœlorum, Matth. 6, 1 Joan. 2; quod necesse est præcipue intelligi de voluntate præcipiente: nam scriptum est: *Si vis ad vitam ingredi, serva mandata:* ergo qui servat naturalem legem facit voluntatem Dei: ergo lex naturalis includit voluntatem Dei præcipientem. Confirmatur præterea: nam voluntas signi, quam theologi in Deo ponunt, etiam extenditur ad ea quæ sunt juris naturalis, ut sumitur ex divo Thoma, 1 part., quæst. 19, art. ult., cum Magistro et aliis in 1, d. 45, et est per se notum: nam qui violat legem naturalem a Dei voluntate recedit, et quando petimus in oratione Dominica, *Fiat voluntas tua,* etiam petimus ut fiat in observatione legis naturalis: ergo lex naturalis in nobis existens est signum alicujus voluntatis Dei: ergo maxime illius, qua vult nos obligare ad legem illam servandam: ergo lex naturalis includit hanc Dei voluntatem. Confirmatur tertio: quia peccatum contra legem naturalem est offensivum Dei, et inde habet quamdam infinitatem: ergo signum est esse contra Deum, ut contra legislatorem: continet enim virtuales contemptum ejus: ergo lex naturalis Dei voluntatem includit, quia sine voluntate non est legislatio. Denique obligatio legis naturalis vera obligatio est: hæc autem obligatio aliquod bonum est

suo modo, in rerum natura existens: ergo necesse est ut illam obligatio sit ex divina voluntate volente homines teneri ad id servandum, quod recta ratio dicat.

11. *Secunda assertio.*—*Prohibitio aut præceptio non est tota ratio bonitatis aut malitiae quæ est in transgressione aut observantia legis nature, sed supponit aliquam, etc.*—Dico secundo: Hæc Dei voluntas, prohibitio, aut præceptio non est tota ratio bonitatis et malitiae, quæ est observatione, vel transgressione legis naturalis, sed supponit in ipsis actibus necessariam quamdam honestatem vel turpitudinem, et illis adjungit specialem legis divinæ obligationem. Hæc assertio sumitur ex D. Thoma locis supra citatis, et quoad priorem partem colligitur ex illo communi axioma theologorum, quædam mala esse prohibita, quia mala: si enim prohibentur quia mala, non possunt primam rationem malitiae accipere a prohibitione, quia effectus non est ratio suæ causæ. Hoc autem axioma habet fundamentum in Augustino, l. 2 de Serm. Domini in monte, c. 18, ubi ait quædam esse quæ non possunt bono animo fieri, ut stupra, adulteria, etc., clarius ex l. 1 de lib. Arb., c. 2, 3, ubi Evodius ait adulterium non esse malum quia lege prohibitum, sed e converso, quod Augustinus tacite approbat. Et idem sentiunt scolastici, Durandus, in 2 distinct. 47, quæst. 4, n. 7, 8; Scotus, Gabriel et alii in 3 dist. 37, et Cajetanus, l. 2, q. 100, art. 5; Soto l. 2 de Just., q. 3, a. 2, et alii theologi supra citati. Estque aperta sententia Aristotelis, 2 Ethic., c. 6, dicentis: *Sunt affectus nonnulli qui continuo nomine suo sunt cum pravitate connexi, ut malevolentia, imprudentia et invidentia, et actus identidem, ut adulterium, furtum, homicidium. Hæc enim universa, et talia dicuntur, quia ipsa sunt prava, etc.* Fundarique potest in illo metaphysico principio, quod naturæ rerum quoad esse essentialis sunt immutabiles, et consequenter etiam quoad convenientiam vel inconvenientiam proprietatum naturalium: nam licet res aliqua possit privari naturali proprietate vel contrariam accipere, non tamen fieri potest, ut ille status sit illi connaturalis, ut late Victor. relect. de Homicid. d. 4 et sequentibus, et attingit Soto loco proxime citato, et de essentiis creatis diximus disp. 31 Metaph., in princ. et l. 9 de Trin., c. 6. Confirmatur a posteriori, quia si odium Dei, verbi gratia, non haberet aliquam rationem intrinsicæ malitiae priorem prohibitione, posset non prohiberi; nam cur non poterit, si non est

malum de se? Ergo posset licere, vel esse honestum, quod plane repugnat. Denique hanc partem sufficientem probat ratio dubitandi in principio posita cum fundamentis primæ sententiæ positæ in cap. præc. Et plura dicemus tractando de indispensabilitate hujus legis.

12. Quoad ultimam vero partem colligitur assertio ex dictis in priori conclusione: nam lex naturalis prohibet ea quæ secundum se mala sunt: sed hæc lex est vera lex divina veraque prohibitio; ergo necesse est ut addat aliquam obligationem vitandi illud malum, quod de se et natura sua tale est. Item nihil repugnat ut rei de se honestæ addatur obligatio faciendi illam, neque ut rei de se turpi addatur obligatio vitandi illam: imo existente una obligatione potest addi alia, maxime alterius rationis, ut patet de voto, de lege humana et similibus; ergo etiam potest lex naturalis, ut est vera lex divina, addere obligationem propriam moralem ortam ex præcepto, ultra naturalem (ut sic dicam) malitiam, vel honestatem, quam ex se habet materia in quam cadit tale præceptum. Atque hoc magis declarabitur statim respondendo ad rationem contrariam.

13. *Tertia assertio.*—*Lex naturalis est vera ac propria lex: Deus autem est legislator illius.*—Ex dictis ergo concludo et dico tertio, legem naturalem esse veram, ac propriam legem divinam, cujus legislator est Deus. Hæc assertio sequitur clare ex dictis, et sumitur ex Patribus allegatis, et ex Epiphano, ac Tertulliano locis infra referendis, et Plutarcho in Comment.: *In Principe requiri doctrinam, circa principium; et declaratur, quia lex naturalis potest, vel in Deo, vel in nobis considerari: et in Deo quidem secundum rationis ordinem supponit iudicium ipsiusmet Dei de convenientia vel inconvenientia talium actuum: addit autem voluntatem obligandi homines ad id servandum, quod recta ratio dicat. Quod totum satis declaratum est; et fortasse hoc voluit insinuare Augustinus in d. loco contra Faust., lib. 22, cap. 27, quando dixit legem æternam esse divinam rationem, vel voluntatem ordinem naturalem conservari jubentem, perturbari vetantem.* Usitatum enim est ut particula *vel* pro copulatione accipiatur, maxime quando illa inter quæ ponitur ita sunt inter se connexa, ut non separentur: sic autem se habent ratio divina et voluntas circa legem æternam, et ideo utramque Augustinus complexus est. Unde probandum non est quod doctores posteriori loco allegati dicunt, volun-

tatem divinam, qua lex naturalis sancitur, non supponere dictamen divinæ rationis dicentis hoc esse honestum vel turpe, neque voluntatem illam Dei supponere in objecto intrinsecam convenientiam, vel inconvenientiam ad naturam rationalem, ratione cujus vult unum fieri et aliud vetari: constat enim ex dictis in secunda conclusione, hoc falsum esse et contra rationem legis naturalis. Quamvis ergo obligatio illa quam addit lex naturalis, ut proprie præceptiva est, sit ex voluntate divina, tamen illa voluntas supponit iudicium de malitia, verbi gratia, mendacii et similia: tamen, quia ex vi solius iudicii non inducitur propria prohibitio, vel obligatio præcepti, quia hoc sine voluntate intelligi non potest, ideo adjungitur voluntas prohibendi illud, quia malum est. Unde tandem fit legem naturalem, prout in nobis est, non tantum esse indicantem malum, sed etiam obligantem ad cavendum illud, ac subinde non solum representare naturalem disconvenientiam talis actus, vel objecti cum rationali natura: sed etiam esse signum divinæ voluntatis vetantis illud.

14. *Fit satis fundamento utriusque sententiæ oppositæ.*—*Responsio Medinæ ad oppositum fundamentum.*—Superest ut ad fundamentum utriusque sententiæ respondeamus: totum enim versatur circa hanc hypothesim: *Etsi Deus non prohibeat vel præcipiat ea quæ sunt de lege nature, nihilominus mentiri est malum, et colere parentes bonum et debitum.* Circa quam conditionem duo videnda sunt, unum est quid sequatur, posita illa hypothesi: aliud est, an hypothesi ipsa possibilis sit. In quo Medina l. 2, quæst. 18, art. 1, ad ultimum, respondet hypothesim esse impossibilem, quia illa posita sequitur contradictio, scilicet, quod mendacium, verbi gratia, non sit peccatum, quia non est prohibitum per ullam legem, et quod sit peccatum quia est contra rationem, et per se disconveniens naturæ rationali. Sed contra hoc est quia secundum ordinem rationis prius est talis actus malus quam prohibitus per propriam legem; ergo, licet hypothesi illa supponatur, nempe opus non prohiberi a Deo, non sequeretur illud non esse malum, quia ex se id habet sine prohibitione; ergo non sequitur contradictio.

15. *Excluditur responsio Medinæ.*—*Accommodatior responsio.*—Responderi potest quod, licet illa negativa propositio non sequatur per locum intrinsecum (ut aiunt) seu a priori, sequitur a posteriori et per principia extrinseca. Quid si opus non prohiberetur a Deo, non dis-

pliceret illi, et consequenter non esset malum, et tamen alias supponitur esse malum, et ita sequitur contradictio. Declaratur a simili, si Deus vellet me illum odio habere, tunc certe odium Dei non esset malum, et tamen si est odium, necessario est malum, et ita sequitur contradictio. Vel si Deus vellet ignem natura sua esse frigidum, id fieret; tamen quia sequeretur contradictio, non potest Deus id velle. Juxta hanc ergo responsionem supponitur repugnantiam involvere, quod actus sit de se malus et non prohibeatur a Deo. Non video autem quomodo hoc recte probetur, inferendo illam contradictionem, quod opus esset simul malum et non malum, quia sic petitur principium, et committitur circulus in probatione: igitur aliunde probandum est. Quapropter ex vi illius hypothesi, sive possibilis, sive impossibilis sit, solum colligitur malitiam aliquam actus humani, vel omissionis ejus, formaliter non consistere in discordia a præcepto proprio, seu lege vetante aut præcipiente. Unde, posita illa hypothesi, recte sequitur actum esse malum et non prohibitum: non tamen inde inferri potest, illa duo esse in re separabilia, quod solum ad præsentem causam facit.

16. Sed instabis: nam inde sequitur, data illa hypothesi, actum esse malum sine lege prohibente, seu illa præcisa et abstracta: ergo sequitur etiam moraliter esse malum, quia supponitur esse actus liber: malitia autem actus liberi per disconvenientiam ad naturam rationalem ut sic, malitia moralis est: ergo actus ille est moraliter malus, et non ex lege prohibente; ergo etiam est peccatum, præcisa repugnantia ad legem prohibentem, et ita ruunt omnia fundamenta nostræ sententiæ. Ad hoc vero respondent aliqui, ut supra Medina refert, distinguentes inter actum malum et peccatum, quia actus malus latius patet, et inveniri potest sine contrarietate ad legem, non vero peccatum: unde in eo casu concedunt actum fore malum: negant tamen fore peccatum. Sed difficilis est distinctio, et videtur parum consentanea doctrinæ D. Thomæ, nam peccatum nihil aliud est quam actus malus ex obliquitate a debito fine, nimirum, quia eum fiat, vel fieri debeat propter aliquem finem, in ordine ad illum non est rectus, seu ab illo declinat: unde si actus sit moralis, et humanus, ex ipso quod est malus propter deviationem a recta ratione, est etiam peccatum, ut docet D. Thomas, l. 2, quæst. 21, art. 1, quia talis actus deviat a fine recto propter quem fieri deberet, et ideo est malus, et consequenter